

แนวความคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

"จริยธรรม" ก็คือการพิจารณาถึงคุณค่าของการกระทำหรือความดีชั่ว ถูก ผิด นั้นเอง จริยธรรมจึงเป็นแนวทางของชีวิต ทำให้คนเราเลือกปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีหรือถูกต้อง และละเว้นในสิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่ไม่ดี คำทางจริยธรรมของคนเรามีแตกต่างกันออกไป บางคนอาจเห็นว่าสิ่งหนึ่งดี ในขณะที่คนอื่นไม่เห็นพ้องด้วย แต่อย่างน้อยที่สุดการยึดถือจริยธรรมก็ทำให้ชีวิตดำเนินไปอย่างมีบรรทัดฐาน จริยธรรมไม่เป็นเพียงแต่สิ่งที่เกี่ยวข้องเฉพาะบุคคล สังคมก็ต้องมีจริยธรรม ส่วนมากคนในสังคมเดียวกันมักจะยึดถือจริยธรรมที่คล้ายคลึงกันเป็นแนวเดียวกัน แม้จะมีระดับที่แตกต่างกัน แต่จริยธรรมก็ยังแตกต่างจากค่านิยมของสังคม เพราะจริยธรรมเป็นเรื่องของสิ่งที่ควรประพฤติ เพื่อให้เกิดความดีและความถูกต้องในสังคม ส่วนค่านิยมเป็นเพียงสิ่งที่คนนิยมปฏิบัติ ไม่จำเป็นว่าจะต้องส่งผลดีแก่สังคมเสมอไป

นักจิตวิทยาหลายคนได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้แตกต่างกันคือ

ไอแซงค์¹ (Eysench) ให้ความหมายของจริยธรรมหรือมโนธรรม (Conscious) ว่าเป็นผลสะท้อนจากการวางเงื่อนไข (Conditioned Reflex) เช่น การหลีกเลี่ยงการกระทำเนื่องจากความวิตกกังวลใจว่าจะได้รับการลงโทษจากสังคม ทรรคคณะนี้ใกล้เคียงกับ เบอร์กอวิท² (Berkowitz) ที่กล่าวว่าจริยธรรมเป็นการประเมินการกระทำอันเป็นความเชื่อของลัทธิในสังคม ตามที่กำหนดไว้ว่าถูกต้อง อย่างไรก็ตามในบางสังคมก็ยากที่จะพิสูจน์ได้ว่าความเชื่อของลัทธิเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เช่น คุณธรรมของพระคณาธิในสมัยสังครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งมีแต่ความทารุณโหดร้าย

¹Thomas Lickona, "Critical Issues in the Study of Moral Development and Behavior." In Moral Development and Behavior, Ed. Thomas Lickona (New York : Holt, Rinehart and Winston, 1976), pp.1-4.

²Ibid.

โรเซนฮาน มัวร์ และ ฮันเดอร์วูด¹ (Rosenhan Moore and Underwood) มีความเห็นว่า จริยธรรมจะต้องมีความหมายมากกว่า "สังคม" เพราะถ้ามีโนธรรมเป็นเพียงการลงโทษตนเอง เราไม่ล้ามารถจะให้เหตุผลในการที่เราละทิ้งกฎเกณฑ์ที่ได้จากพ่อแม่ หรือชนบธรรมเนียมประเพณี และตั้งกฎของตนเองขึ้นซึ่งเป็นการนำตนเองโดยธรรมชาติ ดำรงไว้ซึ่งมโนทัศน์ของตนเองพร้อมทั้งประยุกต์ให้เข้ากับประสบการณ์ใหม่ ซึ่งทฤษฎีนี้ตรงกับ โคลเบอร์ก² (Kohlberg) ที่กล่าวว่าจริยธรรมไม่ได้หมายถึงการทำตามสิ่งที่สังคมเห็นว่าดี หรือถูกต้อง แต่เป็นสิ่งที่บุคคลทุกคนควรเลือกกระทำในการตัดสินใจความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สิ่งนั้นคือ หลักความยุติธรรม (Principle of Justice) และแกนกลางของความยุติธรรม ประกอบด้วยการกระจายสิทธิและหน้าที่ซึ่งกำหนดไว้ในมโนทัศน์แห่งความเท่าเทียมกัน และการตอบแทนที่เสมอกัน

เรสต์³ (Rest) ให้ความหมายของจริยธรรมว่าเป็นมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับหลักความยุติธรรม ในขณะที่มีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) โดยไม่เกี่ยวข้องกับคุณค่าหรือความรู้สึกของบุคคลแต่ละคน เช่น ความรู้สึกที่้องการจะพัฒนาตนเองให้ถึงจุดสุดยอด (Self Actualization)

จากความหมายข้างต้นนี้สามารถแบ่งลักษณะของจริยธรรมออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึงความรู้เกี่ยวกับกฎ ระเบียบ การกระทำที่ควรหรือไม่ควรกระทำ ค่านิยมของสังคม ซึ่งความรู้เชิงจริยธรรมขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และสติปัญญา
2. ที่ค่นคติเชิงจริยธรรม หมายถึงความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ ลักษณะพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามความรู้เชิงพฤติกรรม

¹ Ibid.

² Lawrence Kohlberg, "The Cognitive Developmental Approach to Moral Education," Phi Delta Kappan 10 (June 1975) : 673.

³ James R. Rest, "New Approach in Assessing Moral Judgement." In Moral Development and Behavior, Edited by Thomas Lickona. (New York : Holt, Rinehart and Winston Co, 1976), p.6.

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึงการยกเหตุผลมาอ้างถึงการตัดสินใจในการกระทำ พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง และเป็นเครื่องชี้ว่าพัฒนาการด้านจริยธรรมของบุคคลนั้น ๆ อยู่ในขั้นใด

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึงพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาตามสังคมนิยมชอบ เช่น การเสียสละ การให้ทาน หรือตวันไม่แสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ ค่านิยมในสังคม เช่น การขโมย โทก เป็นต้น¹

พอลาเจท์ (Piaget) ได้ศึกษาพัฒนาการทางสติปัญญา และเขาแบ่งพัฒนาการออกเป็น 4 ขั้น คือ

1. ขั้นประสาทสัมผัสและเคลื่อนไหว (เกิด - 2 ปี) เด็กมีพฤติกรรมทางประสาทสัมผัสอย่างง่าย ๆ เช่น ดุนนม ร้องไห้ ก่อให้เกิดพัฒนาการทางความคิด เริ่มมีโครงสร้างความคิดของสิ่งที่เขาพบเห็น แต่เป็นความคิดที่ไม่ใช่เหตุผล

2. ขั้นความคิดก่อนปฏิบัติการ (2 - 7 ปี) เป็นลำดับขั้นที่คุณภาพของความคิดเกิดขึ้นในสมองมากขึ้น เด็กจะเริ่มใช้ภาพแทนวัตถุและเหตุการณ์เลียนแบบบุคคลอื่นได้ ตอนปลายของขั้นนี้เมื่อเด็กใช้ภาษาติดต่อและมีสังคมกว้างขวางขึ้น จึงเริ่มพัฒนาความคิดทางเหตุผลแบบตรรกะบ้าง แต่ความคิดส่วนใหญ่อยู่ภายใต้อิทธิพลของการรับรู้

3. ขั้นปฏิบัติการด้วยรูปธรรม (7 - 11 ปี) เด็กมีความคิดทางตรรกะ ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ เหตุการณ์ที่มองเห็นหรือสัมผัสได้ (Concrete) การค้นหาความจริงที่เกี่ยวข้องกับวัตถุและสิ่งแวดล้อมจะมีแบบแผน และไม่ติดอยู่กับการรับรู้เช่นขั้นก่อน แต่ยังไม่สามารถแก้ปัญหามีการลุ่มมุดขึ้น ปัญหาเกี่ยวกับถ้อยคำสั้น ๆ ปัญหาที่มีความซับซ้อนมาก

4. ขั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรม (11 - 15 ปี) พัฒนาการทางความคิดของเด็กถึงขั้นสุดยอด เด็กสามารถค้นหาเหตุผลนอกเหนือจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถแก้ปัญหทางรูปธรรมได้ สามารถปฏิบัติการทางตรรกะได้อย่างสมบูรณ์

¹ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจักษ์จณี, จริยธรรมของเยาวชนไทย (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520), หน้า 3 - 6.

นักทฤษฎีทางจริยธรรม คือ แอลโคลเบอร์ก (L.Kohlberg) เชื่อว่าพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์ เป็นรากฐานของการพัฒนาทางจริยธรรม โคลเบอร์ก เชื่อว่าจริยธรรมของเด็กจะเจริญขึ้นตามความเจริญของความสามารถทางการรู้ (Cognitive Ability) สติปัญญาและอารมณ์ของเด็กจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันสามารถบอกได้ว่าทฤษฎีนี้มีความจริงอยู่บ้าง กล่าวคือ บุคคลปัญญาอ่อนหรือผู้ที่อารมณ์แปรปรวนเนื่องด้วยสาเหตุใด ๆ ก็ตาม เป็นผู้ที่ไร้จริยธรรมโดยสิ้นเชิง แต่นักทฤษฎียังเชื่อว่าในบุคคลปกติที่สติปัญญาไม่เจริญถึงขีดสุดนั้น จะมีจริยธรรมในขั้นสูงสุดไม่ได้เช่นกัน นอกจากนี้โคลเบอร์กยังได้พบความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับลักษณะอื่น ๆ ของมนุษย์ในการศึกษา ผลงานของนักวิจัยต่าง ๆ ที่สำคัญคือ ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับระดับสติปัญญาทั่วไป และความสัมพันธ์ของจริยธรรมกับความสามารถที่จะรอผลได้ที่ดีกว่าในอนาคต แทนที่จะรับเอาผลที่เล็กน้อยกว่าในปัจจุบันหรือในทันทีซึ่งลักษณะนี้เรียกว่า ลักษณะมุ่งอนาคต นอกจากนี้ผู้ที่มีจริยธรรมสูงยังเป็นผู้มีเล่ห์เหลี่ยม มีความสามารถควบคุมอารมณ์ของตนและมีความพากเพียรในตนเองและสภาพแวดล้อมสูงกว่าผู้ที่มีจริยธรรมต่ำ โคลเบอร์ก สรุปว่าความเป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูง เกิดจากความสามารถในการเพ่งความสนใจที่กฎเกณฑ์ และมีความสามารถในการควบคุมตนเองในด้านต่าง ๆ โดยทั่วไปด้วย¹

โคลเบอร์ก แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับใหญ่ ๆ แต่ละระดับมี 2 ขั้นได้แก่

1. ระดับก่อนมีจริยธรรมอย่างมีระบบระเบียบ (Preconventional Level)
บุคคลจะตอบสนองต่อกฎเกณฑ์ตามวัฒนธรรม จะพิจารณาอำนาจของผู้ใหญ่ที่มีอำนาจทางกายเหนือตน การตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดต่อผู้อื่น ระดับนี้แบ่งเป็น 2 ขั้น คือ

¹L.Kohlberg, "Development of Moral Character and Moral Ideology."
In M.L.Hoffman and L.W.Hoffman (EDS.) Reviews of Child Development Research, Vol.1, (Hartford, Connecticut Printers, Inc. 1964), pp.383-432.

ขั้นที่ 1 ก่อการลงโทษ (The Punishment and Obedience Orientation)

ค่านิยมของขั้นนี้คือการหลีกเลี่ยงการลงโทษ

ขั้นที่ 2 แลวงหารางวัล ความยุติธรรม (The Instrument Relativist-

Orientation) เป็นไปในรูปของเหตุผลของการปฏิบัติมากกว่าจะเป็นความรู้สึกของความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ หรือความจงรักภักดี

2. ระดับมีจริยธรรมตามเกณฑ์และประเพณีนิยม (Conventional Level) บุคคล

คงไว้ซึ่งความคาดหวัง โดยการทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อยของตน (ครอบครัว, กลุ่ม, ประเทศ) โดยไม่คำนึงถึงผลที่ตามมาที่มีทัศนคติที่ปรับเปลี่ยนเข้ากับความคาดหวังส่วนตัวและสังคม โดยการ
 เปลี่ยนแบบบุคคลหรือเขียนแบบกลุ่ม

005613

ขั้นที่ 3 การทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (The Interpersonal Concordance) คือการ

ช่วยเหลือผู้อื่น เพื่อให้เขาพอใจและยกย่องชมเชยในขั้นนี้บุคคลไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน

ขั้นที่ 4 การทำตามกฎหมายและระเบียบสังคม (The Law and Order

Orientation) บุคคลรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของเขาในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น จึงมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดให้ หรือคาดหวังไว้ พฤติกรรมที่ถูกต้องประกอบด้วย การทำหน้าที่ของตนโดยแสดงความนับถือ เชื่อฟังต่อผู้มีอำนาจหรือกฎเกณฑ์ที่สังคมตั้งไว้

3. ระดับที่มีจริยธรรมอย่างมีวิจารณญาณ (Post Conventional Level)

บุคคลจะตัดสินความขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการนำมาคิดตรองซึ่งใจด้วยตนเอง แล้วตัดสินใจไปตามที่เห็นว่าสิ่งใดสำคัญมากกว่า เขามีหลักการของตนเองและหลุดพ้นจากกฎเกณฑ์ของสังคม

ขั้นที่ 5 ยึดหลักการทำตามสัญญา (Social-Contract Legalistic-Orientations)

บุคคลเห็นความสำคัญของคนหมู่มากไม่กำหนดให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น สามารถควบคุมบังคับจิตใจของตนเองได้ พฤติกรรมที่ถูกต้องจะต้องเป็นไปตามค่านิยมส่วนตัว ผลสัมฤทธิ์กับมาตรฐานซึ่งได้รับการตรวจสอบและยอมรับจากสังคม มีความเชื่อมโยงระหว่างค่านิยมส่วนตัวกับความเห็นพ้องของสังคมเกิดเป็นกฎเกณฑ์ต่าง ๆ แต่กฎเกณฑ์นั้นเปลี่ยนแปลงได้ โดยพิจารณาประโยชน์ของสังคมมากกว่าขั้นที่ 4 ซึ่งไม่มีการยึดหยุ่น

ขั้นที่ 6 ยึดหลักอุดมคติสากล (The Universal Ethical Principle Orientation) ที่ขั้นนี้ถือว่าจริยธรรมที่แต่ละบุคคลยึดถือ คือความถูกต้องและเป็นหลักสากลนอกเหนือจากกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคม มีความยึดหยุ่นทางจริยธรรม เพื่อจุดมุ่งหมายในอันปลายอันเป็นอุดมคติเป็นหลักสากลเกี่ยวกับความยุติธรรม ความเท่าเทียมกันของสิทธิมนุษยชน การเคารพในคุณค่าของมนุษย์แต่ละคน

จริยธรรมกับการพัฒนาประเทศ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้กล่าวถึงจริยธรรมของพลเมืองกับการพัฒนาประเทศไว้ว่า ประเทศไทยอยู่ในระยะพัฒนาประเทศ ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพ มีลักษณะความเป็นพลเมืองดี คือ เป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูง มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีระเบียบ มีความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว เพื่อประเทศสามารถจะพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว การเสริมสร้างจริยธรรมให้แก่ประชากรเป็นงานที่ยากลำบาก และไม่ผู้จะได้ผลดีเท่าที่ต้องการในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะผู้ทำการฝึกอบรมทางด้านนี้ยังขาดความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ โดยเฉพาะธรรมชาติของการพัฒนาทางจิตใจของเยาวชนไทย ผู้มีหน้าที่อบรมปลูกฝังจริยธรรมไม่ว่าจะเป็นครู บิดามารดา หรือนักสอนคำสอนา จะทำงานได้ผลดีถ้ามีความเข้าใจหลักจิตวิทยาของมนุษย์ ซึ่งจะทำให้รู้จักใช้วิธีการอบรมสั่งสอนและเลือกเนื้อหาที่จะสั่งสอนให้เหมาะสมกับระดับจริยธรรม ระดับสติปัญญา และลักษณะทางอารมณ์ของผู้รับการอบรมสั่งสอนแต่ละกลุ่มหรือแต่ละระดับ การใช้วิธีการเปลี่ยนแปลงบุคคลอย่างเหมาะสมย่อมจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹

จริยธรรมกับตัวแปรทางสังคม

ทฤษฎีจริยธรรมหลายทฤษฎีจะกล่าวหาตึงถึงประสับการถกอ้างสังคมของบุคคล ว่าเป็น

¹ ดวงเดือน พันธุมนาวิน, การพัฒนาจริยธรรม (กรุงเทพฯ : สภาบันวิชัย พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522), หน้า 2.

ต้นเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางจริยธรรมของบุคคลที่สำคัญอย่างยิ่ง ถ้าบุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่คล้ายคลึงกัน เช่น อยู่ในกลุ่มคนฐานะเดียวกันหรือได้รับการอบรมเลี้ยงดูมาคล้าย ๆ กัน บุคคลเหล่านั้นก็อาจมีจริยธรรมที่คล้ายคลึงกันได้ ยิ่งกว่านั้นคนที่ได้รับประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกัน แต่มีความสามารถที่จะรับรู้และเข้าใจประสบการณ์นั้นไม่เท่าเทียมกัน ผลกระทบที่เกิดจากประสบการณ์ทางสังคมอันเดียวกันย่อมจะแตกต่างกัน คนที่มีเพศต่างกันหรือฐานะต่างกัน อาจเป็นสาเหตุให้เขาเหล่านั้นได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่แตกต่างกันไปได้มาก อันอาจมีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลเหล่านั้นด้วย

ฐานะของครอบครัวกับจริยธรรมของบุคคล ฐานะของครอบครัวพิจารณาได้จากรายได้รวมของสมาชิกในครอบครัว การศึกษาและอาชีพของหัวหน้าครอบครัว เป็นต้น ครอบครัวฐานะต่ำคือครอบครัวที่มีอาชีพในการใช้กำลังกาย เช่น เป็นกรรมกร ช่างนา ช่างไร่ ผู้ไม่มีผืนดินเป็นของตนเอง หรือคนค้าหาบเร่ หรือลูกจ้างต่าง ๆ ส่วนผู้มีฐานะปานกลางเป็นผู้มีอันจะกิน ทำงานประเภทที่ใช้ความชำนาญและความรู้ ส่วนผู้มีฐานะสูง คือมีรายได้ที่เหลือกินเหลือใช้ เป็นเจ้าของที่ดิน และเป็นผู้ควบคุมกิจการต่าง ๆ เขาว่าชนที่เกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะต่าง ๆ นั้น จะมีวิธีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน อยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน และได้ติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลที่มีคุณลักษณะที่ต่างกัน บุคคลที่มาจากครอบครัวฐานะยากจน หัวหน้าครอบครัวต้องหาเข้ากินค่าใช้จ่ายร่างกายเข้าแลกกับเงิน คนในครอบครัวประเภทนี้ย่อมจะมีความวิตกกังวลในการครองชีพ มีความเครียดซึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อมที่แออัดและแร้นแค้นทางวัตถุ หรืออยู่ในที่ห่างไกลความเจริญจนทำให้มีประสบการณ์ที่แคบจำกัด สติปัญญาและความรอบรู้ไม่แตกฉาน

ตีปเปิลยู เคย์ (W. Kay) ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งแก่ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ในอันที่จะเพิ่มหรือลดความเร็วของการพัฒนาทางจริยธรรมของเขาว่าชน เคย์ เห็นความสำคัญของครอบครัวในการปลูกฝังลักษณะเบื้องต้นทางจริยธรรมให้แก่เขาว่าชน นั่นคือ การยอมรับตนเอง การมีเอกลักษณะ การเทียบเคียง การประสบความสำเร็จและสัมฤทธิ์ผลต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นทางให้เกิดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ลักษณะเชิงจริยธรรมอื่น ๆ ปรากฏขึ้นในภายหลัง¹

¹W. Kay, Moral Development (London : George Allen and Unwin Ltd., 1970), p. 35.

นักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาหลายท่าน เชื่อและได้แสดงหลักฐานทางการวิจัยว่า บุคคลที่มีฐานะต่ำ และฐานะปานกลางนั้น มีค่านิยมบางอย่างแตกต่างกัน กล่าวคือ บุคคลเหล่านี้มีความเชื่อว่าสิ่งใดดีควรทำและสิ่งใดชั่วไม่สมควรกระทำนั้นต่างกันมาก ตัวอย่างเช่น การเก็บของตกได้แล้วนำไปคืนเจ้าของนั้นเป็นความดีควรสรรเสริญในสังคมของบุคคลฐานะปานกลางและสูง แต่เป็นสิ่งที่โจ่งเขลาไม่สมควรกระทำเป็นอย่างยิ่งในสังคมของคนฐานะต่ำ ฉะนั้นความรู้และความเชื่อของบุคคลซึ่งแตกต่างกันไปตามฐานะทางสังคมของบุคคล นอกจากนี้ทะเบียนประวัติอาชญากรยังแสดงว่าบุคคลฐานะยากจนเป็นผู้กระทำผิดกฎหมายมากกว่าคนฐานะอื่น ๆ ส่วนการสักขโมยก็ปรากฏว่ามีมากในคนฐานะต่ำ ความจริงข้อนี้อาจเป็นเครื่องแสดงว่าพฤติกรรมของบุคคลย่อมเป็นไปตามความเชื่อของบุคคล กล่าวคือ บุคคลฐานะต่ำอาจมีค่านิยมว่า การสักขโมยเป็นสิ่งที่ควรกระทำเมื่อมีโอกาส ฉะนั้นการสักขโมยจึงไม่ขัดกับจริยธรรมของคนประเภทนี้ อีกตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ ชาวเกาะเผ่าหนึ่งมีค่านิยมว่าการล่าหัวมนุษย์เป็นสิ่งที่แสดงถึงอำนาจในสังคม ชายฉกรรจ์ทุกคนในเผ่านั้นควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง แต่การคร่าชีวิตผู้อื่นถึงแม้จะเป็นคนแปลกหน้า หรือมาจากสังคมอื่นเป็นสิ่งที่ถือว่าผิดอย่างร้ายแรงในสังคมไทย ฉะนั้นเราจึงไม่ควรเอาความรู้และความเชื่อในสังคมหนึ่ง ไปวัดคนในอีกสังคมหนึ่ง ดังนั้นการเปรียบเทียบความเจริญทางจิตใจของคนในต่างสังคมหรือต่างฐานะ ย่อมจะใช้วิธีวัดความรู้เชิงจริยธรรมและพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นหลักไม่ได้

จริยธรรมกับการอุกอบรม เลี้ยงดู การอุกอบรมเลี้ยงดู คือการที่บิดามารดาหรือผู้ดูแลเด็กปฏิบัติต่อเด็กและเรียกร้องให้เด็กปฏิบัติต่อตนเองและต่อผู้อื่น ฉะนั้นการอุกอบรมเลี้ยงดูคือการที่ผู้เลี้ยงดูกับเด็กมีการติดต่อเกี่ยวข้องกันอันเป็นทางให้ผู้เลี้ยงดูสามารถให้รางวัล หรือลงโทษการกระทำต่าง ๆ ของเด็กได้ นอกจากนี้เด็กยังมีโอกาสเฝ้าสังเกตลักษณะและการกระทำต่าง ๆ ของผู้เลี้ยงดูด้วย ทำให้เด็กเลียนแบบผู้เลี้ยงดู ส่วนการที่ผู้เลี้ยงดูจะส่งเสริมหรือขัดขวางลักษณะหรือพฤติกรรมใด ๆ ของเด็ก ย่อมขึ้นอยู่กับค่านิยมของสังคมหรือของกลุ่มที่เขาเป็นสมาชิกอยู่

เอ็ม แอล ฮอฟแมน (M.L.Hoffman) ได้รวบรวมการวิจัยที่ศึกษาการเลี้ยงดูแบบให้ความรักกับลักษณะที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม 4 ประการ คือ การยึดหลักภายในตน การรู้สึกผิด การต้านทานสิ่งยั่วชวนใจ การยอมสวและการสำราญผิด ปรากฏว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงแบบได้รับ

ความรักมาก กล่าวคือ ผู้เลี้ยงดูรัก เข้าใจ ให้การสนับสนุนและให้ความสำคัญแก่เด็ก พยายามอธิบายสิ่งต่าง ๆ ให้เด็กฟัง ใช้วิธีการโทษให้เสียกายแต่น้อย และให้เหตุผลในการบังคับเด็กเลื่อมเด็กประเภทที่ทั้งชายและหญิงผู้มีอายุ 5 - 18 ปี เป็นเด็กที่มีลักษณะทางจริยธรรมทั้ง 4 ประเภท ล่วงกว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อย¹

งานวิจัยในต่างประเทศ

ในปี พ.ศ. 2509 เดนิส โดแนล โดเฮอร์ตี้ (Denis Donald Dougherty) ได้วิจัยเรื่อง "Differential Acceptance of Normative Values Among Adolescents in Missouri Schools." โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาค่านิยมของเด็กวัยรุ่นในโรงเรียนมัธยมในรัฐมิสซูรี ในเรื่องความเป็นมิตร ความซื่อสัตย์ ความรักดี ศีลธรรมและความรับผิดชอบ ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนเกรด 8 และเกรด 12 จำนวน 1,320 คน โดยแยกตัวแปรออกเป็น เพศ ชั้น คำสั่ง ความถนัดทางการเรียน ตำแหน่งในสังคม ที่อยู่อาศัย (ในเมืองหรือนอกเมือง) และประเภทของโรงเรียน โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า Adolescent Character and Personality กับ Student Values Survey ใช้คำถามมาตราส่วนประเมินค่าแบบ Likert ผลการวิจัยพบว่า ค่านิยมความเป็นมิตร ความซื่อสัตย์ ความรักดี ศีลธรรม และความรับผิดชอบ ได้รับเลือกให้เป็นอันดับสูงในวัยรุ่นที่เรียนในเกรดสูง และค่านิยมเหล่านี้ของนักเรียนวัยรุ่นจากโรงเรียนที่จัดเป็นผู้อุปการะมีระดับสูงกว่าวัยรุ่นในโรงเรียนรัฐบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่านิยมทั้ง 5 ชนิดนี้ นักเรียนหญิงมีความคงที่แน่นอนกว่านักเรียนชาย ค่านิยมทางศีลธรรมของวัยรุ่นที่นับถือคำสั่งมาติกายการอสิคมีค่านิยมสูงกว่ามิกายโปรแตสแตนท์ ค่านิยมความเป็นมิตร ซื่อสัตย์ ศีลธรรมและความรับผิดชอบมีสูงมากในวัยรุ่นที่ประสบผลสำเร็จในด้านการเรียน และค่านิยมของความซื่อสัตย์

¹M.L.Hoffman, Moral Development in P.H.Mussen (ed.)

Carmichael's Manual of Child Development. Vol. 2, 3rd edition

New York : John Wiley & Sons, Inc., 1970), pp. 261-360.

ความเป็นมิตรของวัยรุ่นที่มาจากนอกเมืองจะสูงกว่าวัยรุ่นที่อยู่ในเมือง และผู้วิจัยได้สรุปว่าสภาพที่อยู่อาศัย การมีทั้งบิดามารดา หรือ บิดา มารดาแต่เพียงฝ่ายเดียวไม่มีผลทำให้เกิดความแตกต่างในค่านิยมเหล่านี้เป็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ¹

ในปี พ.ศ. 2521 เจมส์ ไมเคิล ฮิลตัน (James Michael Hilton) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Relationship between the Level of Moral Judgement of High School Students and Their Levels of Interpersonal Trust, Socioeconomic Status, and Intelligence," โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมกับตัวแปรอิสระ 3 ประการ คือ ความเชื่อ ฐานะทางเศรษฐกิจสังคมและระดับสติปัญญา (Intelligence Quotient) ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา การวิจัยนี้ใช้ตัวอย่างประชากรคือ นักเรียนเกรด 11 ของโรงเรียนมัธยมที่เดนเวอร์ จำนวน 195 คน นักเรียนแต่ละคนได้ตอบแบบสอบถาม 2 ประเภท คือ The Defining Issues Test (Rest, 1974) และ The Interpersonal Trust Scale (Rolter, 1972) และข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้ตอบ โดยบอกชื่อ ที่อยู่ อาชีพ การศึกษาของบิดามารดา และใช้คะแนนผลการเรียนจากระเบียบเล่มเล่มเป็นเครื่องวัดระดับสติปัญญาของนักเรียนแต่ละคน ผลจากการวิจัยพบว่า

1. มีความสัมพันธ์ระหว่างระดับการตัดสินทางจริยธรรมกับระดับสติปัญญาของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. ความแตกต่างของฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลทำให้เกิดการตัดสินจริยธรรมแตกต่างกันออกไป

¹Denis Donald Dougherty, "Differential Acceptance of Normative Values Among Adolescents in Missouri Schools," Dissertation Abstracts, 1 (27) : 110, July, 1966.

3. ระดับสติปัญญาและฐานะทางสังคม เศรษฐกิจที่แตกต่างกันของบุคคลสามารถทำนายระดับการตัดสินใจทางจริยธรรมของบุคคลได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001¹

ในปี พ.ศ. 2522 บารี่ โฮเวิร์ด ชไนเดอร์ (Barry Howard Schneider) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Elaboration of the Relationship between Parential Behavior and Children's Moral Development" มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความสัมพันธ์ของพัฒนาการเชิงจริยธรรมของเด็ก ในเรื่องเหตุผลเชิงจริยธรรม หน้าที่และพฤติกรรมทางจริยธรรมของเด็กที่โรงเรียนกับผลของการเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบการให้ความรัก การออกคำสั่ง บังคับและการลงโทษ และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลเชิงจริยธรรมและพฤติกรรมทางจริยธรรมของเด็ก ตัวอย่างประชากรศึกษาเป็นนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น จำนวน 61 คน ที่เรียนในโรงเรียนมัธยม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้แบบสอบถามความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบิดามารดา ของ Lamber Parker แบบสัมภาษณ์การตัดสินใจจริยธรรมของ Kohlberg แบบทดสอบ Feffer's Role-Taking Task และ Kagan's Matching Formiliar Figures Test ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมและเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะการเลี้ยงดูแบบให้ความรักแบบออกคำสั่ง บังคับและการลงโทษของบิดามารดา แต่ขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาของเด็กโดยไม่มี ความแตกต่างกันระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง และพบว่าค่าสหสัมพันธ์ของพัฒนาการเชิงจริยธรรม 3 ประการ คือการที่เหตุผลเชิงจริยธรรม หน้าที่และพฤติกรรมทางจริยธรรมอยู่ในระดับที่เท่ากัน²

¹James Michael Hilton, "The Relationship between the Level of Moral Judgement of High School Students and their Levels of Interpersonal trust, Socioeconomic Status, and Intelligence," Dissertation Abstracts International Vol. 39, No. 6 (December 1979) : 4152-A.

²Barry Howard Schneider, "An Elaboration of the Relationship Between Parential Behavior and Children's Moral Development'" Dissertation Abstracts International Vol. 39, No. 7 (January 1979) : 4152-A.

งานวิจัยในประเทศไทย

ดวงเดือน พันธุมนาวิน¹ และเพ็ญแข ประจณปัจฉนิก ได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมกับตัวแปรด้านการศึกษา เพศ และสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม โดยผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบเป็นสถานการณ์ที่เป็นเรื่องราวต่าง ๆ บรรยายถึงสถานการณ์ขัดแย้งซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่คุ้นเคยของเยาวชนไทยในกรุงเทพฯ เช่น การเข้าคิวซื้อตั๋ว ฯลฯ เป็นเรื่องที่มีบุคคลกระทำดี 5 เหตุการณ์กระทำชั่ว 5 เหตุการณ์ จากนั้นผู้ตอบต้องเลือกหาเหตุผลว่าทำไมจึงเลือกกระทำเช่นนั้น โดยมีตัวเลือก 6 ตัว สำหรับแต่ละเรื่องซึ่งแทนพัฒนาการทางจริยธรรมทั้ง 6 ชั้น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาล นิสิตทั้งชายหญิงในกรุงเทพฯ อายุ 11 - 25 ปี จำนวน 1,400 คน กำลังศึกษาอยู่ในชั้น ป. 6, ม.ศ. 1, ม.ศ. 3, ม.ศ. 5 และมหาวิทยาลัยปีที่ 2 มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมระดับสูง กลาง และต่ำ ผลจากการวิจัยพบว่าระดับจริยธรรมของผู้ตอบมีได้แปรไปตามระดับการศึกษา เพศ และสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม

ในปี พ.ศ. 2521 สุรพล นาควานิช² ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนกับเกณฑ์ที่คาดหวัง วิธีการศึกษา ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเพื่อใช้สำรวจพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียน 10 คุณลักษณะ จริยธรรมได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัดและออมทรัพย์ ความซื่อสัตย์ และความอดทน โดยสร้างแบบสอบถามในแบบ projective technique ศึกษาทดลองสถานการณ์ขึ้น และมีตัวเลือก

¹ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจณปัจฉนิก, จริยธรรมของเยาวชนไทย, หน้า 82 - 85.

² สุรพล นาควานิช, "การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2521).

ที่จะปฏิบัติต่อสถานการณ์อื่น ๆ 4 ตัว เลือกตามเกณฑ์จัดระดับชั้นจริยธรรมของพุทธปรัชญา ประโยกร
 ที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2520 จาก 6 จังหวัดใน
 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวม 17 โรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น 680 คน การวิเคราะห์ข้อมูลหาค่า
 ร้อยละในแต่ละสถานการณ์และในแต่ละคุณลักษณะจริยธรรม เปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรม
 ของนักเรียนกับเกณฑ์ที่คาดหวังด้วยการทดสอบ ไค-สแควร์ ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01 ผลการ
 วิจัยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมทางจริยธรรม
 อยู่ในจริยธรรมชั้นที่ 3 และชั้นที่ 4 และแตกต่างจากเกณฑ์ที่คาดหวังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
 .01 และพบว่าโดยส่วนรวมแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมทางจริยธรรมอยู่ในสภาพที่น่าพอใจ 4 คุณลักษณะ
 เรียงตามลำดับดังนี้ ความกตัญญูตเวที ความเสียสละ การประหยัดและการออมทรัพย์และ
 ความมีเหตุผล และยังอยู่ในสภาพที่ไม่น่าพอใจ 6 คุณลักษณะ เรียงตามลำดับดังนี้ การรักษาระเบียบ
 วินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความล่ามคคี ความจุด잖าหะ และความยุติธรรม

ในปี พ.ศ. 2522 วณ ออมสิน¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พัฒนาการทางจริยธรรมของ
 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ จากผลการทดสอบ
 ปฏิสัมพันธ์แสดงว่า ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพศและสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมที่ต่างกัน
 ไม่ทำให้นักเรียนมีพัฒนาการทางจริยธรรมชั้น P (Principled morality stage) ต่างกัน
 เพราะในระดับชั้นนี้สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมีอิทธิพลในการกระตุ้นให้นักเรียนใช้ความคิดและได้
 เรียนรู้บทบาทต่าง ๆ ของตนเองและบุคคลอื่น ๆ ในสังคม ได้เรียนรู้การทำตนให้คนอื่นยอมรับ
 ในปัจจุบันการให้การศึกษาอบรมแก่นักเรียนทั้งสองเพศไม่ต่างกันมากนัก และนักเรียนในวัยนี้จะติดต่อกับ
 กลุ่มเพื่อนมาก ดังนั้นนักเรียนจึงได้รับอิทธิพลจากทางโรงเรียนมากกว่าอิทธิพลของสถานภาพทาง
 เศรษฐกิจสังคมและการอบรมเลี้ยงดูจากที่บ้าน จึงทำให้นักเรียนมีพัฒนาการไม่ต่างกัน

¹ วณ ออมสิน, "พัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522)

ในปี พ.ศ. 2522 ธีระวรรณ อามระดิษ¹ ได้วิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนในกรุงเทพมหานคร ในเรื่องความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวทิตะ ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ความอดทน ความยุติธรรม ความอดกลั้น การประหยัดและออมทรัพย์ และการเคารพอาวุโส และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนกับองค์ประกอบต่าง ๆ คือฐานะทางเศรษฐกิจ พื้นฐานการศึกษา สักขณะอาชีพ ที่อยู่อาศัย และการเลี้ยงดูอบรมของบิดามารดา ผลการวิจัยพบว่านักเรียนชายหญิงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มิมีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม 10 ประการ อยู่ในเกณฑ์น่าพอใจ และพบว่านักเรียนที่บิดามารดา มีฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา อาชีพ ที่อยู่อาศัยและสักขณะการอบรมเลี้ยงดูบุตรแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน

1. จากการศึกษาทฤษฎีการสื่อสารมวลชนร่วมสมัย (Contemporary Theories of Mass Communication) ของ เตอ ฟลูเออร์² ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน โดยมุ่งในเรื่องที่ว่า สื่อมวลชนจะส่งผลต่อสังคมอย่างไร สื่อมวลชนมีอิทธิพลอย่างไรต่อบุคคล เช่น การมีพฤติกรรมที่สำคัญของบุคคลถูกเปลี่ยนอันเป็นผลมาจากการให้ความสนใจต่อเนื้อหาของสื่อมวลชน ความสนใจศึกษาสื่อมวลชนส่วนใหญ่มุ่งศึกษาในด้านโครงสร้างทางเนื้อหาของสื่อ สักขณะของผู้รับสาร จุดประสงค์หลักก็เพื่อต้องการหาว่าการเปลี่ยนแปลงอย่างไรในปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ จึงมีอิทธิพลต่อปฏิกิริยาตอบลั่นองประเภทต่าง ๆ (Kinds of Responses) อันเป็นผลเนื่องมาจากการเปิดรับสื่อ

¹ ธีระวรรณ อามระดิษ, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขาสังคมศาสตร์ ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522)

² Melvin L. De Fleur, Theories of Mass Communication (New York : David McKay Company Inc., 1970), pp. 118-154.

แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบของสื่อต่อปัจเจกบุคคลและต่อกลุ่มบุคคลรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว
 มาก ส่วนสำคัญที่สุดคือการพิจารณาถึงกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นตัวกลางระหว่างสื่อ (ตัวกระตุ้น)
 และสิ่งที่ตอบสนองตัวกระตุ้น (ในเรื่องของพฤติกรรมที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้า หรือ S-R Equation
 ได้มีการพิจารณาแยกแยะในเรื่องดังกล่าว โดยแบ่งออกเป็นทฤษฎีที่สำคัญ ๆ 4 ทฤษฎี ได้แก่
 ทฤษฎีความแตกต่างทางปัจเจกบุคคล ทฤษฎีจิตประเภททางสังคม ทฤษฎีความสัมพันธ์ทางสังคม และ
 ทฤษฎีบรรทัดฐานทางวัฒนธรรม

1.1 ทฤษฎีความแตกต่างทางปัจเจกบุคคล¹ (The Individual Differences

Theory) ทฤษฎีนี้กล่าวว่ามนุษย์เราย่อมมีความแตกต่างกันอย่างมากในด้านโครงสร้างทางจิตวิทยา
 ส่วนบุคคล การที่มนุษย์เรียนรู้ต่างกันเนื่องจากถูกเลี้ยงดู หรือมีสภาวะแวดล้อมที่ต่างกัน ทำให้มีทัศนคติ
 และความคิดเห็นต่างกันไปด้วย เรียกว่า เป็นการเรียนรู้โดยสภาวะแวดล้อม ทำให้เกิดรูปแบบของ
 ทัศนคติที่เขายึดถือค่านิยม ความเชื่อ ซึ่งประกอบกันเป็นบุคลิกภาพส่วนบุคคลอัน เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคล
 แต่ละคนมีความแตกต่างกัน ดังนั้นลักษณะของโครงสร้างทางบุคลิกภาพจะมีผลสำคัญอย่างยิ่งต่อการ
 กำหนดแบบของการรับรู้ หรือการเรียนรู้ของมนุษย์ต่อเหตุการณ์รอบตัวให้ต่างไปจากบุคคลอื่น ๆ

จากพื้นฐานของทฤษฎีดังกล่าวนี้ ผู้ศึกษาวิชาสื่อมวลชนสามารถอนุมานแนวความคิด
 ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับการสื่อสาร โดยเป็นที่เชื่อได้ว่าพฤติกรรมการสื่อสารของบุคคลขึ้นอยู่กับว่า
 บุคคลนั้นจะเลือกให้ความสนใจ และเลือกรับรู้ในเนื้อหาอย่างหนึ่งอย่างใดที่สื่อสาร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลัก
 พื้นฐานที่ว่าบุคคลแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกันในลักษณะของบุคลิกภาพอันที่จะนำมาซึ่งการเลือกรับ
 และตีความเนื้อหาของสื่อสื่อสารมวลชนแตกต่างกันไป เช่น ในการเลือกให้ความสนใจและรับรู้ ถือว่า
 เป็นกลไกทางจิตวิทยาที่เป็นตัวแทรกอยู่ระหว่างกระบวนการสิ่งเร้า และพฤติกรรมตอบสนองอันเป็น
 ส่วนหนึ่งของทฤษฎีการสื่อสารมวลชน

¹Ibid., pp. 119-122.

1.2 ทฤษฎีการตัดประเภททางสังคม¹ (The Social Categories Theory)

ทฤษฎีนี้เกิดจากแนวความคิดที่ว่าในสังคมสมัยใหม่ปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมอุตสาหกรรมปัจเจกบุคคลที่ประกอบกันขึ้นเป็นกลุ่มสังคมมีความแตกต่างกันอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้ก็พยายามนำเอาลักษณะพื้นฐานบางประการที่เหมือนกัน เช่น เพศ ะดับรายได้ การศึกษา นำมาเป็นเครื่องรวมบุคคลเข้าไว้ในกลุ่มเดียวกัน ตัวอย่างเช่น กลุ่มบุคคลที่มีระดับการศึกษาสูง ก็ถือว่าเป็นกลุ่มบุคคลซึ่งถูกวางไว้ในโครงสร้างทางสังคมใกล้เคียงกัน ดังนั้นการพิจารณาแบ่งบุคคลเข้าเป็นกลุ่มอย่างคร่าว ๆ โดยมิได้คำนึงถึงลักษณะที่ต่างกันอย่างเฉพาะตัวบุคคล โดยใช้ตัวแปรอย่างง่าย ๆ นี้ก็ทำให้สามารถกล่าวได้ว่า บุคคลที่อยู่ในกลุ่มเหล่านี้จะรับเนื้อหาของสื่อมวลชนคล้ายคลึงกันไม่มากนักน้อย และทำนองเดียวกันก็จะสนองตอบต่อเนื้อหาของสื่อมวลชนเป็นไปในรูปแบบที่คล้ายกันด้วย

1.3 ทฤษฎีความสัมพันธ์ทางสังคม² (The Social Relationships Theory)

ทฤษฎีนี้ชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ภายในกลุ่มจะมีอิทธิพลต่อการสื่อสารมวลชนซึ่งได้เป็นที่ยอมรับว่าความสัมพันธ์นี้ไม่เป็นทางการในสังคม (ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ) มีบทบาทสำคัญต่อการกระทำของแต่ละบุคคล

1.4 ทฤษฎีบรรทัดฐานทางวัฒนธรรม³ (The Cultural Norms Theory)

ทฤษฎีนี้สนใจถึงบทบาทของสื่อมวลชนในเรื่องของบรรทัดฐานและการนิยามเหตุการณ์แวดล้อมต่าง ๆ ที่อาจจะส่งผลต่อปัจเจกบุคคลในสังคมไม่มากนักน้อย ทฤษฎีนี้วางแนวความคิดในเรื่องนี้ไว้ 3 ประการคือ

1.4.1 เนื้อหาของสื่อมวลชนสามารถที่จะช่วยสร้างเสริมรูปแบบของบรรทัดฐานที่มีอยู่แล้วในสังคมให้มีความสำคัญมากขึ้น และยังช่วยทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจว่าบรรทัดฐานนี้เป็นที่ยอมรับปฏิบัติกันอยู่ในสังคมนั้น

¹Ibid., pp. 122-124.

²Ibid., pp. 124-129.

³Ibid., pp. 129-139

1.4.2 สื่อมวลชนสามารถที่จะจำรูปแบบของความประพฤติต่าง ๆ รวมถึงบรรทัดฐานของสังคมอื่นมาสู่ประชาชนที่ยังไม่เคยมีประสบการณ์ หรือมีอยู่แต่น้อยมากในเรื่องนั้น ให้เกิดความคุ้นเคยมากขึ้น

1.4.3 บทบาทของสื่อมวลชนในการที่จะชักจูงประชาชนให้เปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานหรือแบบของพฤติกรรมที่เคยยึดถือปฏิบัติอยู่เดิม ให้หันมาใช้รูปแบบใหม่

อย่างไรก็ตามบทบาทของสื่อมวลชนดังกล่าวยังคงเป็นที่โต้แย้งกันอยู่ ลาซาเฟล และ เมอร์ดัม เชื่อว่าสื่อมวลชนน่าจะมีบทบาทในด้านช่วยรักษาบรรทัดฐานหลักของกลุ่มชนไว้มากกว่าที่จะพยายามชักจูงให้กลุ่มชนเปลี่ยนค่านิยมในเรื่องที่สำคัญ สื่อมวลชนอาจจะมีบทบาทในการชักชวนให้ประชาชนนิยมรับสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นเรื่องฉิวเฉียดเท่านั้น เช่น การนิยมตามแฟชั่นใหม่ ๆ เป็นต้น

สรุปแล้ว สื่อมวลชนสามารถช่วยสร้างเสริมบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมของสังคมทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม แต่ทั้งนี้การชักนำพฤติกรรมในรูปแบบใหม่ ๆ ให้กับสังคม ควรจะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องทั้งเป็นความต้องการของปัจเจกบุคคลและเป็นค่านิยมของกลุ่มสังคมนั้น ๆ ด้วย

บทบาทของโทรทัศน์ในฐานะสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา

จากแนวความคิดโดยทั่วไป ไปเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ เป็นที่ยอมรับกันว่า การพัฒนาคน (Human Development) เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศ และสื่อมวลชนเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีลักษณะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคือ

1. ความกว้างขวาง (Extensive) สื่อมวลชนสามารถเข้าไปถึงทุกหนทุกแห่งของประเทศได้
2. ความรวดเร็ว (Speed) การถ่ายทอดข่าวสารโดยสื่อมวลชนเข้าถึงประชาชนจำนวนมากได้ในเวลาอันรวดเร็ว
3. การที่สามารถควบคุมได้ (Controllability) เป็นการง่ายสำหรับผู้วางนโยบายพัฒนาที่จะใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือมากกว่าสิ่งอื่น ในการที่จะบรรลุจุดประสงค์ในการพัฒนาประเทศ

4. ศักยภาพของความมีประสิทธิภาพ (Potential Effectiveness) สื่อมวลชนสามารถให้ความรู้ซึ่งเป็นพลังมหาศาลที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การให้ข่าวสารแก่ประชาชนเป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการพัฒนาประเทศ¹

Wilbur Schramm ได้กล่าวว่า "ในการบริการของรัฐเพื่อพัฒนาประเทศ สื่อมวลชนสดได้ว่าเป็นตัวแทนที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม" (In the service of national development, the mass media are agents of social change)²

งานวิจัยและงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับโทรทัศน์

โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่รวมเอาคุณสมบัติของวิทยุ ภาพยนตร์และหนังสือพิมพ์เข้าด้วยกัน คือผู้ชมสามารถได้ยินทั้งเสียงเช่นเดียวกับการฟังวิทยุ ได้เห็นภาพเคลื่อนไหวติดต่อกันไปเช่นเดียวกับภาพยนตร์ และได้เห็นตัวหนังสือเช่นเดียวกับการอ่านหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์จึงเป็นสื่อมวลชนที่แสดงเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้เห็นได้อย่างชัดเจนที่สุด เพราะคนเราสามารถรับรู้จากการได้เห็นถึง 75% จากการได้ยินอีก 13% จากการสัมผัส 6% จากรส 3% จะเห็นได้ว่าโทรทัศน์ให้ทั้งการได้เห็นและได้ยิน ผลรวมตัวเลขที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ การรับรู้ถึง 88% โทรทัศน์มีคุณสมบัติพิเศษพร้อมหลายประการ ดังกล่าวแล้ว ซึ่งอยู่ในฐานะที่จะพัฒนาคนให้สมบูรณ์ คือให้ความรู้ ที่คั่นคติ ความซาบซึ้งและคำนิยม ตลอดจนจรรยา³

¹ เล็กนิล ชาญประทีป, "คุณลักษณะของสื่อมวลชนในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ," เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาสัมมนาพิเศษศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522 (ฮัตสึนา), หน้า 1 - 2.

² Wilbur Schramm, Mass Media and National Development, (California : Stanford University Press, 1964) p. 114.

³ อรรถพร เรียงถาวร, "บทบาทของโทรทัศน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษา," นิตยสาร 5 (กุมภาพันธ์ 2520) : 117.

ในซ้จจุบันกิจการโทรทัศน์ของประเทศไทยกล่าวได้ว่า เป็นทรัพยากรสื่อมวลชนที่มีอยู่มากพอสมควร คือมีสถานีโทรทัศน์ในกรุงเทพมหานครถึง 4 สถานี ซึ่งได้แก่สถานีโทรทัศน์สีช่อง 3, ช่อง 5, ช่อง 7 และช่อง 9 ทำให้โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวาง ดังนั้นจะเห็นได้จากสถิติจำนวนโทรทัศน์ในปี 2522 มีจำนวน 1,365,800 เครื่อง¹ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพมหานครมีถึง 542,200 เครื่อง²

นอกจากนี้โทรทัศน์ยังเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่มีอิทธิพลที่สำคัญต่อการปลูกฝังจริยธรรม คือ สามารถปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรมโดยตรง ในลักษณะของการให้บทเรียน ซึ่งอาจมาในรูปแบบของบทความ ข้อคิดเห็น นวนิยาย ภาพล้อ บทกวี หรือบทเพลงที่ปลูกเร้าให้เกิดค่านิยมทางจริยธรรม³

สมาคมวิทยุและโทรทัศน์แห่งชาติ (NAB) ประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดข้อบังคับตามหลักกล่าวด้วยความรับผิดชอบในการ "ควบคุมตัวเอง" ของรายการสำหรับเยาวชนไว้ว่า ควรเล่นรายการที่ให้ความคิดสร้างสรรค์แก่เด็กที่เป็นประโยชน์และศีลธรรมจรรยา ควรละท่อนให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ เกียรติยศชื่อเสียง ความอ่อนน้อม กตัญญู ความเคารพต่อพ่อแม่และผู้ที่มีเกียรติ⁴

ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางจริยธรรม เซียร์ลี และคณะ (Sears, Maccoby & Lewin) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ว่า เน้นการเรียนรู้โดยบังเอิญและการเลียนแบบเป็นสำคัญ

¹สำนักงานสถิติแห่งชาติ, "เอกสารการสำรวจสื่อมวลชน 2521 - 2522" (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2522), หน้า 2.

²เรื่องเดียวกัน.

³อำนาจ ทะพิงค์แค และ ชัยนัต วรรณะภูติ, "จริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะของนักการศึกษา" วารสารสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (มิถุนายน - กรกฎาคม 2522) : 29 - 33.

⁴Giraud Chester and others, Television and Radio (New York : Appleton-Century-Crofts, 1963), pp. 141-142.

ซึ่งทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่แปลกใหม่หรือแตกต่างไปจากเดิม การเปลี่ยนแปลงลักษณะและการกระทำของบุคคลอื่นเป็นบ่อเกิดของการยอมรับลักษณะทั้งที่ดีและไม่ดีจากบุคคลอื่นได้อย่างง่ายดาย และเกิดได้อย่างกว้างขวางในสถานการณ์ทั่วไป ตั้งแต่เด็ก เปลี่ยนแบบติดตามตาของตนไปจนถึงการที่วัยรุ่นเปลี่ยนแปลงดารภาพยนตร์ เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงนี้มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากบทบาทของสื่อมวลชนมีอิทธิพลในการปลูกฝังจริยธรรมในโลกปัจจุบันมากขึ้น¹

งานวิจัยในต่างประเทศ

ปี พ.ศ. 2501 H.T.Himmelweit, M.N.Openheim และ P.Vince² ได้ทำการวิจัยเรื่อง "โทรทัศน์กับเด็ก" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงอิทธิพลของโทรทัศน์ที่มีต่อเด็กในด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยใช้วิธีส่งแบบสอบถามไปยังเด็กซึ่งได้รับเลือกเอาไว้เป็นจำนวน 4,500 คน เด็กเหล่านี้อายุ 10 - 14 ปี แบบสอบถามที่ส่งให้ตอบนั้นจะถามครอบคลุมถึงการใช้เวลาว่างของเด็กและความคิดเห็นของเด็กเกี่ยวกับประโยชน์ด้านต่าง ๆ ของโทรทัศน์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. เด็กส่วนใหญ่ใช้เวลาว่างให้หมดไปด้วยการชมโทรทัศน์
2. โทรทัศน์ให้ข่าวสาร เราความสนใจ ปรับปรุงรสนิยมให้ดีขึ้น และให้ประสบการณ์แก่เด็กมากขึ้น
3. โทรทัศน์ทำให้เด็กสนใจในการเรียนน้อยลง
4. โทรทัศน์เป็นสิ่งที่มอิทธิพลต่อสภาวะทางอารมณ์ของเด็กโดยเฉพาะเด็กที่ขาดที่พึ่งทางใจและขาดความมั่นคงในชีวิต

¹R.R.Sears, E.E.Maccoby, & H.Lewin, Patterns of Child Rearing (Evanston, Illinois : Row, Peterson Inc., 1957), p. 69.

²J.A.Harrison, European Research in Audio-Visual Aids : Part II. Abstracts (London : Wightman & Co.Ltd., 1966), pp. 100-109.

งานวิจัยในประเทศไทย

ในปี พ.ศ. 2509 ปฏิพัทธ์ กระแสอินทร์¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "อิทธิพลของภาพยนตร์โทรทัศน์ต่อพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่น" มีวัตถุประสงค์ที่จะสำรวจความสนใจของเด็กวัยรุ่น ทั้งชายและหญิงในการชมโทรทัศน์ และอิทธิพลของภาพยนตร์โทรทัศน์ที่มีต่อเด็กวัยรุ่น โดยแจกแบบสอบถามไปยังนักเรียน อายุระหว่าง 12 - 20 ปี เป็นจำนวน 438 ชุด ผลการวิจัยพอสรุปได้ ดังนี้

1. เด็กวัยรุ่นใช้เวลาในการดูโทรทัศน์ เฉลี่ยสัปดาห์ละ 13 ชั่วโมง 40.8 นาที
2. เด็กวัยรุ่นชายสนใจภาพยนตร์สงครามและภาพยนตร์จารกรรมมากที่สุด ส่วนเด็กวัยรุ่นหญิงสนใจภาพยนตร์วิทยาศาสตร์ก้าวหน้ามากที่สุด
3. ภาพยนตร์โทรทัศน์มีอิทธิพลต่อเด็กวัยรุ่นในแง่ดี คือช่วยในด้านการเข้าสังคมกับเพื่อน และให้ความรู้แก่เด็กได้มาก ส่วนในแง่เสียก็คือทำให้เด็กชอบเลียนแบบพระเอกและผู้ร้าย และมีผลต่อจิตใจและสุขภาพของเด็กวัยรุ่น

ในปี พ.ศ. 2518 สัมพงษ์ แต่งตาด² ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้ปกครองในกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโทรทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมของเด็กในด้านการศึกษาและบุคลิกภาพ โดยส่งแบบสอบถามไปยังผู้ปกครองที่มีอาชีพเป็นครูในกรุงเทพมหานคร 384 คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้ปกครองมีความคิดเห็นว่า โทรทัศน์มีอิทธิพลต่อเด็กในด้านการเลียนแบบหรือเอาอย่างมากที่สุด แต่อย่างไรก็ตามโทรทัศน์ยังมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กทางด้านการศึกษาและบุคลิกภาพ คือทำให้รู้จักแสดงความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์ และทำให้การเรียนดีขึ้นอีกด้วย

¹ปฏิพัทธ์ กระแสอินทร์, "อิทธิพลของภาพยนตร์โทรทัศน์ต่อพฤติกรรมเด็กวัยรุ่น" (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต แผนกวิชาโสตทัศนศึกษา ปษิตวิทยาสัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509)

²สัมพงษ์ แต่งตาด, "ความคิดเห็นของผู้ปกครองในกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก" (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต แผนกวิชาโสตทัศนศึกษา ปษิตวิทยาสัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518)

ในปี พ.ศ. 2520 ศัตรชัย ยังพลชัย¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในกรุงเทพมหานคร" โดยทำการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ และผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาโดยตรง นอกจากนั้นยังได้ส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มประชากรตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน จำนวน 550 คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่าการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อศึกษานั้น ลักษณะของรายการควรจัดในรูปของละครหรือภาพยนตร์

จากการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางกิจกรรม และในล้นที่เกี่ยวกับโทรทัศน์ก็ยังมีได้มีการศึกษาถึงอิทธิพลทางด้านกิจกรรมเลย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาในเรื่องนี้ เพราะผลตอบสนองหรือปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นกับตัวเขาเหล่านั้นเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

¹ศัตรชัย ยังพลชัย, "รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในกรุงเทพมหานคร"

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ แผนกวิชาโสตทัศนศึกษา ภาควิชาศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520)